

Tvorba leksičkih inovacija Bogoslava Šuleka

Barlek, Marijeta

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:589934>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Marijeta Barlek

Tvorba leksičkih inovacija Bogoslava Šuleka

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Marijeta Barlek
Matični broj: 0009069184

Tvorba leksičkih inovacija Bogoslava Šuleka
ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost
Mentor: doc. dr. sc. Kristian Novak

Rijeka, 2016.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Osnovni biografski podaci o Šuleku	2
2.1 Šulekova uloga u ilirskome pokretu	2
2.2 Pregled bibliografije.....	4
3. Pregled dosadašnjih istraživanja	7
4. Prikaz tvorbenih načina u hrvatskom jezikoslovlju.....	9
5. Metodologija	13
6. Analiza	14
7. Zaključak	20
8. Sažetak.....	21
9. Popis literature	22

1. Uvod

Devetnaesto je stoljeće obilježeno hrvatskom razjedinjenošću, kako teritorijalnom tako i jezičnom. Teritorijalno je većina hrvatskih prostora bila u sastavu Habsburške Monarhije, dok je samo dio Hrvatske bio samostalan, poznat pod nazivom Banska Hrvatska. Što se tiče jezičnih pitanja, s jedne strane prijetila je opasnost od mađarizacije, koja je bila samo jedan od ciljeva rastućeg mađarskog nacionalizma, dok je s druge strane postojao problem nejedinstvenog hrvatskog jezika. Uz to je važno istaknuti da su srednji i viši slojevi pučanstva koristili njemački jezik kao dominantno komunikacijsko sredstvo. S obzirom na cjelokupnu situaciju, u devetnaestom stoljeću javila se inicijativa očuvanja kulturnog identiteta i stvaranje standardnog jezika i to je bio važan korak u ujedinjavanju hrvatskih prostora u jednu cjelinu. Taj je pokret poznat pod nazivom hrvatski narodni preporod koji je započeo 1790. godine, a unutar kojeg se razvio ilirski pokret s istim ciljevima, čije je oblikovanje ideologije započelo 1830. godine. U to vrijeme javlja se na političkoj i socijalnoj pozornici Hrvatske novi naraštaj inteligencije, pretežno iz urbane srednje klase i često različita etničkog podrijetla. Ona je nastojala afirmirati modernizacijske tekovine novog građanskog društva u nastajanju, posebno na kulturnom, ali i na političkom i ekonomskom planu, koliko je bilo moguće u tadašnjim okolnostima. Pripadnici plemićke i građanske inteligencije djelovali su udruženo, posebno protiv mađarskog pritiska, od agitacije u političkim tijelima do objavljivanja brošura i novinskih članaka (Markus 2006:2). Na ilirski se pokret u jezičnom kontekstu nastavljala zagrebačka filološka škola čiji je pripadnik bio i Bogoslav Šulek. U svom se leksikografskom radu istaknuo s nekoliko važnih leksikografskih djela u kojima se prihvatio usustavljanja leksičkog inventara pri čemu je prvo upotrebljavao domaću riječ, neke od leksema preuzimao je od ostalih slavenskih naroda, ali je u potrebi posegnuo i za stvaranjem novih leksema. Zahvaljujući *Hrvatsko-njemačko-talijanskom rječniku znanstvenog nazivlja*, Bogoslav Šulek zaslužio je i titulu oca hrvatskog znanstvenog nazivlja.

Sadržaj ovog rada usmjeren je na leksikografski aspekt djelovanja Bogoslava Šuleka, odnosno u središtu razmatranja jest Šulekova metodologija stvaranja novih riječi, koje je tvorbene načine pritom koristio, jesu li zastupljeni tvorbeni elementi domaćeg ili stranog podrijetla te analogija tvorbenih načina.

2. Osnovni biografski podaci o Šuleku

Bogoslav Šulek podrijetlom je bio Slovak, rođen 20. travnja 1814. godine u Subotištu i tamo je započeo svoje školovanje. Daljnju naobrazbu nastavio je u Požunu gdje je završio dva fakulteta, filozofsko-pravni i teološki. Iako se nakanio zarediti, taj plan nije uspio provesti u djelo zbog fizičkog nedostatka, naglušnosti, što je ujedno bio i razlog zbog kojeg se zaputio u Hrvatsku u koju stiže 1838. godine te od tog trenutka počinje njegova trajna veza s Hrvatskom gdje će ostaviti značajan trag na različitim djelatnim područjima. Već sljedeće godine započinje svoje djelovanje kao tiskarski praktikant u tiskari Franje Župana. Sa svojom publicističkom karijerom Šulek je prihvatio i ideje ilirskog pokreta te počeo djelovati u tom smjeru. Postaje suradnik časopisa „Danica“, a 1842. godine preuzima njihovu redakciju te potom i Gajeve „Novine Horvatske, Slavonske i Dalmatinske“ 1846. godine. U svojim prvim programatskim tekstovima Šulek je osvještavao da se ideja ilirizma temelji u prosvjećivanju Južnih Slavena na temelju narodnog jezika (Markus 2008:15). Kako je pisao Šulek, osnovna je namjera bila uvesti jedan općeniti jezik kao temelj njihove autonomije.

2.1 Šulekova uloga u ilirskome pokretu

U kontekstu njegova djelovanja u ilirskome pokretu važno je spomenuti i Šulekovu brošuru „Šta naměravaju Iliri?“, objavljenu u Beogradu zbog zagrebačke cenzure i zabrane ilirskog imena, u kojoj Šulek poziva na pomirenje i ujedinjenje Hrvata i Slavonaca s ciljem što boljeg otpora mađarskom pritisku te kako bi sačuvali municipalna prava koja su im unutar Austro-Ugarske Monarhije osiguravala autonomiju među dominantnim mađarskim plemstvom. Ističe prevladavajući mađarski nacionalizam te upozorava na to da se mađarski jezik mahom širi i potire jezik Hrvata i drugih naroda. Uređivao je tada i ilegalni časopis *Branislav* u kojem je također ukazivao na opasnost mađarizacije i poticao na stvaranje narodnog (štokavskog) jezika koji će zamijeniti zastarjeli latinski te na osnivanje narodnih škola. Kao jedan od najznačajnijih publicista tadašnjeg vremena zalagao se za ujedinjenje hrvatskih krajeva te su njegovi politički tekstovi odražavali takvu ideju.¹

---

¹ Podaci su preuzeti iz: Publicistika kao poziv: Bogoslav Šulek u javnom životu Hrvatske 1842.-1867., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006.

U sklopu političkog djelovanja apelirao je na pomirenje Hrvata i Slavonaca kao ključ otpora mađarizaciji i očuvanju municipalnih prava, jasno se protiveći mađarskom svojatanju Slavonije. U političkom i teritorijalnom smislu zalagao se za teritorijalnu cjelovitost hrvatskih krajeva, odnosno spajanje Dalmacije, Vojne granice i sjeverozapadne Bosne koju su još nazivali Turska Hrvatska. Naglašavao je važnost priključenja Dalmacije Banskoj Hrvatskoj jer je Dalmacija nazadovala pod utjecajem različitih kultura i tuđinaca koji su njome vladali, kao što je primjerice bio dugogodišnji utjecaj Mletačke Republike. Priključenjem sjeveru Dalmacija ne bi ništa izgubila, već samo dobila.

Osim što su se zalagali za teritorijalno ujedinjenje i otpor mađarskom nacionalizmu, pripadnici ilirskog pokreta zaslužni su i za jezična dostignuća, od čega je najvažnije istaknuti afirmaciju štokavštine u sjeverozapadnoj Hrvatskoj kao književnog jezika i njezino uvođenje kao službenog jezika u Banskoj Hrvatskoj i Slavoniji (Markus 2008:172). Pripadnici ilirskog pokreta željeli su stvoriti modificirani književni jezik na bazi štokavštine koji bi sadržavao elemente kajkavskog i čakavskog narječja te neke arhaične oblike kako bi ga primili svi južnoslavenski narodi. Takve se tendencije iliraca očituju posebno u *Němačko-ilirskom slovaru* koji je izašao 1842. godine, a napisali su ga Ivan Mažuranić i Jakov Užarević te su njime utjecali na Šulekov leksikografski rad. Kao pripadnik zagrebačke filološke škole koja se nastavljala na ilirski pokret, Šulek je od početka svoje spisateljske prakse koristio štokavštinu te je tvrdio da su kajkavština i štokavština vrlo slični i niti jedan govornik neće imati problema s razumijevanjem i sporazumijevanjem.

2.2 Pregled bibliografije

S obzirom na to da je Bogoslav Šulek bio izuzetno svestrana osoba što pokazuje njegov aktivni angažman na kulturnom, političkom i jezičnom području, za sobom je ostavio brojna objavljena djela što političke naravi, što leksikografske i jezične. Bio je urednik brojnih tada aktualnih časopisa u kojima je iznosio osobna stajališta glede političke situacije, a kroz jezična djela pridonio je i stvaranju brojnih termina kao što je primjerice vojna terminologija ili pak znanstveno nazivlje. S obzirom na to da je njegov stvaralački rad kao urednika i leksikografa zaista bio značajan, slijedi pregled Šulekovih izdanih djela i značajnijih godina kada je djelovao kao glavni urednik različitih časopisa. Pregled bibliografije izveden je iz opsežnog članka² Igora Gostla koji je detaljnije pisao o njegovom jezičnom radu te internetskih stranica Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

1844 – 1845 . – glavni urednik trinaest brojeva časopisa „Branislav“

1844. – u Beogradu anonimno objavljuje knjižicu „Šta namjeravaju iliri?“ u kojoj iznosi program narodne stranke

1846. – urednik Gajevih novina „Novine Horvatske, Slavonske i Dalmatinske“

1849. – urednik „Slavenskog juga“

1850. – glavni urednik „Jugoslavenskih novina“ i objavljen *Naputak za one, koji uče čitati*

1852. – objavio *Sto malih pripovjedakah*

1853. – *Početnica za djecu. Čitanka za pučke učione*

1856. – *Prirodopis za niže realne gimnazije, Biljarstvo. Uputa u poznavanje bilja* te članak „Srbi i Hrvati“

1858 – 1865. – uređuje „Gospodarski list“

1860. – *Njemačko-hrvatski rječnik*

1867. – *Memoria Rogerii Josephi Boscovici* (na latinskom jeziku)

---

²Gostl, Igor, Bogoslav Šulek, otac hrvatskog znanstvenog nazivlja, Radovi leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“, knjiga 5, Zagreb, 1996.

1868. – političko djelo *Naše pravice te Korist i gojenje šumah, osobito u trojednoj kraljevini*
1873. – *Silarstvo* (prva knjiga *Prirodnog zakonika ili populane fizike*)
- 1874 – 1875. – *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*
1875. – *Vesarstvo* (druga knjiga *Prirodnog zakonika ili popularne fizike*)
1876. – *Svjetlarstvo* (treća knjiga *Prirodnog zakonika ili popularne fizike*)
1879. – *Jugoslavenski imenik bilja*

Kako se ovaj rad usmjerava više na leksikografski aspekt djelovanja Bogoslava Šuleka, detaljnije će biti istaknuta njegova tri izuzetno važna leksikografska djela: *Njemačko-hrvatski rječnik*, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja* te *Jugoslavenski imenik bilja*.

Njemačko-hrvatski rječnik pojavio se 1860. godine u dva velika sveska. Još je 1848. godine porasla potreba za stvaranjem rječnika sa službenim i znanstvenim nazivljem potaknuta uvođenjem hrvatskog jezika u službenu upotrebu. Pri stvaranju rječnika Šulek se oslanjao na brojne već postojeće izvore, kao što su rječnici Della Belle, Karadžića, Stullija i Belostenca, a jedan od njih je ranije spomenuti *Němačko-ilirski slovar* Ivana Mažuranića i Jakova Užarevića. Zlatko Vince u svojoj knjizi *Putovima hrvatskoga književnog jezika* navodi i da mu je od značajne pomoći bio Ivan Trnski koji je pratio Šulekov rad, čitao rukopis i upozoravao ga na propuste pritom mu savjetujući bolja rješenja. Ivan Trnski bio je ilirac i dobar poznavatelj hrvatskog i njemačkog jezika te njegov udio i suradnja s Bogoslavom Šulekom na *Hrvatsko-njemačkom rječniku* nipošto nije zanemariva. Za njemački dio rječnika Šuleku je poslužio Heinsiusov rječnik *Vollständiges Wörterbuch der deutschen Sprache mit Bezeichnung der Aussprache und Betonung* koji je bio objavljen četrdesetih godina devetnaestog stoljeća. Šulekov njemačko-hrvatski rječnik objavljen je u dva sveska s ukupno 1792 stranice i 107 araka te ima preko 70.000 riječi s kudikamo više hrvatskih značenja (npr. za njemačku riječ *das Aasima* ih deset) s obiljem fraza, sveza i znanstvenih nazivlja. (Gostl 1995:26).

U samom predgovoru Šulek izlaže načela kojima se vodio pri izradi rječnika: prvo je

upotrijebio našu riječ, ukoliko domaća riječ nije odgovarala, predvidio je da će sama izaći iz upotrebe, ako pak nije našao riječ u narodnom jeziku, potražio ju je u srodnom narječju, a ako ni tamo nije našao rješenje, posegnuo je za drugim slavenskim jezicima gdje ju je uvijek našao. Prije svega Šulek je uzimao štokavske riječi, a ako rješenja u tom narječju nije bilo, posezao je za kajkavskim i čakavskim, no u bitno manjoj mjeri.

Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja izašao je u dva sveska, prvi 1874. godine, a drugi 1875. godine. U rječniku se Šulek nije ograničavao samo na srednjoškolsko nazivlje, nego je uveo i ono koje je bilo potrebno za visoka učilišta. U pripremi rječnika Šulek je nailazio na brojne probleme: nedostatna građa koja bi mu poslužila pri izradi rječnika u kojoj neke od znanosti nisu dovoljno obrađene, a navlastito su mu otežavale one znanstvene grane koje su posve bile ispuštene, kao što je na primjer tehnika. U takvoj situaciji Šulek je bio primoran sam skupljati jezične izraze pri čemu je surađivao s mnogim stručnjacima. Pri tome u njega primat pripada vlastitu materinskom izrazu, na drugom su mjestu slavenske pozajmljenice, a na trećem novotvorenice (Gostl 1995:35). Uz njemačku terminologiju Šulek je uveo i talijansku kako bi bila korisna i braći Dalmatincima, a tome je dodao i francusko i englesko nazivlje tako da zapravo možemo govoriti o petojezičnom rječniku. Iako je uvijek davao prednost narodnim izrazima, u nedostatku jezičnih rješenja posezao je i za ostalim slavenskim jezicima pa tek onda novotvorenicama, stoga Šuleka ne možemo označiti kao čistog purista kao što mu se to često pridodaje. Ovim je rječnikom Šulek ostavio neprocjenjivo bogatstvo znanstvenog nazivlja od kojeg su se neki leksemi zadržali sve do danas te se i sada upotrebljavaju.

Jugoslavenski imenik bilja namijenio je Šulek prije svega hrvatskim pa k tome i slavenskim botaničarima, navlastito onima sa sjevera jer će, kako kaže, u rječniku naći imena južnog bilja koje u njih ne uspijeva. Šulek je još od trenutka kada je primio zahtjev i molbu vlade da načini priručnik biljarstva za hrvatske gimnazije počeo skupljati i zapisivati hrvatske biljne nazive. Rječnik će dobro poslužiti ljekarnicima i liječnicima zbog obilja lokalnih biljnih naziva, potom gospodarima i šumarima zbog brojna nazivlja korisna i štetna bilja te niza voćnih vrsta i podvrsta (Gostl 1995:43). Zanimljiva je i činjenica da se, uz popis leksema, u imeniku bilja nalaze i poslovice, zagonetke te narodne pjesme koje su povezane s narodnim biljem čime je Šulek doprinio i očuvanju kulturne baštine.

3. Pregled dosadašnjih istraživanja

U svome članku³ „Bogoslav Šulek, otac hrvatskog znanstvenog nazivlja“ Igor Gostl donosi sliku Bogoslava Šuleka u ulozi koju je imao u sklopu ilirskog pokreta, njegovu publicističku praksu i njegovo djelovanje u političkoj domeni, a zatim donosi prikaz njegova znanstvenog i leksikografskog rada te donosi analizu njegova tri najznačajnija leksikografska djela: *Njemačko-hrvatski rječnik*, višjezični rječnik znanstvenog nazivlja te *Jugoslavenski imenik bilja*. O Šulekovu radu na području prirodnih znanosti, točnije kemije, pisao je Goran Bukan u članku⁴ „Bogoslav Šulek i kemijsko nazivlje“. Bavi se Šulekovom zaslugom u tvorbi nazivlja na području kemije te daje primjere leksema koji se u kemijskom nazivlju koriste još i danas kao što su kisik, vodik, nikal, ugljik i slično. Goran Bukan piše i o utjecajima i suradnicima na *Hrvatsko-njemačko-talijanskom rječniku znanstvenog nazivlja*. Poticaj za rad na hrvatskom znanstvenom nazivlju Bogoslav Šulek dobio je od Franje Račkoga, a uz njegova uputstva slijedio je i uputstva Josipa Partaša koji je napisao *Početno naravoslovje za porabu nižih zavodah i za samouke*.

Zlatko Vince u svojoj knjizi⁵ *Putovima hrvatskoga književnog jezika, Lingvističko kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izbora* piše o Bogoslavu Šuleku u sklopu zagrebačke filološke škole te se bavi Šulekovim suradnicima pri radu na *Njemačko-hrvatskom rječniku*, zatim piše o načelima kojima se vodi te posuđivanjem riječi iz kajkavskog i čakavskog narječja i iz ostalih slavenskih jezika. Navodi primjere leksema koje je Šulek preuzeo iz češkog, ruskog i slovenskog jezika. Naposljetku, dotakao se i teme Šulekovih novotvorenica tj. neologizama te načina na koji je tvorio nove riječi. Bogoslava Šuleka spominje i Željka Čelić u svome članku⁶ „Rusizmi u Klaićevu rječniku stranih riječi“. U tom članku autorica se bavi ulaskom rusizama u hrvatski jezik te navodi tri razdoblja: u kontekstu prvog razdoblja odnosno razdoblja ilirskog pokreta spominje

---

³ Gostl, Igor, Bogoslav Šulek, otac hrvatskog znanstvenog nazivlja, Radovi leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“, knjiga 5, Zagreb, 1996.

⁴ Bukan, Goran, „Bogoslav Šulek i kemijsko nazivlje“, 2015, <https://www.skolskiportal.hr/clanak/728-bogoslav-sulek-i-kemijsko-nazivlje/>

⁵ Vince, Zlatko, *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2002.

⁶ Čelić, Željka, Rusizmi u Klaićevu rječniku stranih riječi, Časopis instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 40/20, Zagreb, 2014, https://bib.irb.hr/datoteka/746135.celic_lewis_rusizmi_u_klaicevu_rjecniku_stranih_rijeci.pdf

Bogoslava Šuleka koji je izravnim utjecajem doprinio ulasku rusizama u hrvatski jezik, zatim govori o drugom razdoblju poslijeratne Jugoslavije i Sovjetskoga Saveza te naposljetku razdoblje nakon raspada socijalističkih država. O Šuleku je ponešto pisao i Ivo Pranjković u svojoj knjizi⁷ *Filološki vjekopisi* i tu se dotaknuo njegova stvaralaštva i doprinosa na području vojne terminologije kovanjem i prevođenjem riječi od kojih su neke i revitalizirane i u upotrebi su još i danas.

Dok su primjerice Zlatko Vince i Igor Gostl najviše stavljali naglasak na Šulekovu lingvističku i leksikografsku djelatnost, Tomislav Markus u svojoj knjizi⁸ *Bogoslav Šulek (1816.-1895.) i njegovo doba* te u svome članku⁹ naslovljenom *Publicistika kao poziv: Bogoslav Šulek u javnom životu Hrvatske 1842.-1867.* detaljnije objašnjava kulturni i politički aspekt Šulekova djelovanja u kontekstu tadašnje kulturne i političke situacije te govori o Šulekovoju ulozi u javnom životu kao publicista, urednika mnogobrojnih aktualnih časopisa devetnaestog stoljeća. Ljiljana Kolenić u svome članku¹⁰ „Pogled u tvorbu starog hrvatskog gramatičkog nazivlja“ bavi se tvorbom starog hrvatskog gramatičkog nazivlja te ga uspoređuje sa suvremenim. Pritom se uočavaju zakonitosti u stvaranju hrvatskog gramatičkog nazivlja. Srodne vrste riječi tvore se istim sufiksima da bi se već prema sufiksima moglo zaključiti je li riječ promijenjiva ili nepromijenjiva, je li u sustavu podređena ili nadređena (Kolenić 2006:151). U tom kontekstu, uz brojne starije gramatičare kao što su Matija Antun Relković, Vjekoslav Babukić, Antun Mažuranić, Adolfo Tkalčević i drugi, spominje i Bogoslava Šuleka. U članku uz ostale navodi nekoliko primjera tvorbe riječi gramatičkog nazivlja u Šuleka pa tako saznajemo da je koristio riječ *samostavnik* u značenju imenica, *samoglasak* u značenju samoglasnika, *zaimenik* u značenju zamjenice, za broj je koristio izraz *brojnik*, *jednbroj* za jednostavan broj, *višebroj* za množinu, *glagolj* u značenju glagola i slično.

---

⁷ Pranjković, Ivo, *Filološki vjekopisi*, Disput, Zagreb, 2006.

⁸ Markus, Tomislav, *Bogoslav Šulek (1816.-1895.) i njegovo doba*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008.

⁹ Markus, Tomislav, *Publicistika kao poziv: Bogoslav Šulek u javnom životu Hrvatske 1842.-1867.*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006, http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=24492

¹⁰ Kolenić, Ljiljana, *Pogled u tvorbu starog hrvatskog gramatičkog nazivlja*, *filologija* 46-47, 2006, https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjPu4e1tnJAhUFIA8KHW7hD1IQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fhrcak.srce.hr%2Ffile%2F34939&usg=AFQjCN_EHxkUtDifHOB75xsp_cgy-1dW5cA&sig2=nzVIUuwmb48GpBUJV3shQA&bvm=bv.109910813,d.bGg

Gotovo svi od navedenih autora naglašavaju važnost Šulekova djelovanja i njegov utjecaj na cjelokupnu političku i jezičnu situaciju koja je tada bila prilično zamršena. Neki od autora više su pažnje posvetili njegovom političkom djelovanju, drugi su se usmjerili na njegov leksikografski rad, dok se neki bave samo njegovim doprinosom na području terminologije u prirodnim znanostima. Sve to svjedoči nam o tome da je Bogoslav Šulek bio izrazito svestran čovjek koji je ostavio traga na brojim područjima ljudske djelatnosti.

4. Prikaz tvorbenih načina u hrvatskom jezikoslovlju

Tvorbi riječi u hrvatskom jeziku mnogi autori i gramatike različito pristupaju. Stjepan Babić tvorbu riječi pribraja leksikologiji, dok autorice Branka Tafra i Petra Košutar tvorbi riječi pristupaju leksikografski. One kažu da je „upravo u leksikografiji važno razgraničiti, što je jedna riječ, a što dvije, odnosno koje značenje ostaje kao dio polisemije, a koje ima status samostalne riječi“ (Tafra, Košutar, 2009:2). Autorice spominju i Branka Kunu te naglašavaju da je on tvorbu riječi odredio i kao samostalnu disciplinu, ali i kao jezikoslovnu disciplinu koja tvori poveznicu između fleksijske morfolgije i leksikologije. U gramatici Josipa Silića i Ive Pranjkovića tvorba riječi obrađena je u sklopu morfolgije, dok se u gramatici Eugenije Barić i suradnika nalazi kao samostalna jezikoslovna disciplina. U ovome radu bit će predstavljene podjele tvorbenih načina u gramatici Eugenije Barić i suradnika, Stjepana Babića, u gramatici Josipa Silića i Ive Pranjkovića te podjela autorica Branke Tafre i Petre Košutar.

U gramatici¹¹ Eugenije Barić i suradnika nailazimo na dva osnovna tvorbeni načina: izvođenje i slaganje. Ovisno o tome kojim se tvorbenim sredstvima izražava tvorbeno značenje tvorenice razlikuje se u izvođenju i slaganju nekoliko tvorbenih načina: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba, prefiksarno-sufiksalna tvorba, odnosno složeno-nesufiksalna

---

¹¹ Barić, Eugenija; Lončarić Mijo; Malić Dragica; Pavešić Slavko; Peti Mirko; Zečević Vesna; Znika Marija, *Hrvatska gramatika*, 2. promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1997.

tvorba ili čisto slaganje, složeno-sufiksalna tvorba, srastanje, tvorba složenih skraćenica i, kao poseban tvorbeni način, preobrazba. (Barić 1997:293).

Navedeni se tvorbeni načini definiraju na sljedeći način:

Sufiksalna tvorba definirana je kao tvorbeni način u kojem se tvorbeno značenje izražava tvorbenim nastavkom ili sufiksom koji se nalazi na kraju riječi te je sufiks nositelj tvorbenog značenja riječi. Barić i suradnici navode primjer *cestar*, *starac*, itd.

Nakon sufiksalne tvorbe dolazi prefiksna tvorba. Prefiksna tvorba određena je kao tvorebeni način u kojem se tvorbeno značenje riječi izražava pomoću prefiksa ili predmetka pri čemu se prefiks nalazi na početku riječi, a podrijetlom je to najčešće sadašnji i nekadašnji prijedlog ili čestice *ne* i *ni*.

Prefiksno-sufiksna tvorba je tvorba u kojoj istodobno djeluju dva tvorbena načina, odnosno tvorbeno se značenje prefiksno-sufiksne tvorenice izražava istodobno i prefiksom i sufiksom, primjerice *bezgrešan*, *bezvodan* i slično.

Slaganje je tvorbeni način kojim od dviju riječi nastaje jedna i naziva se složenica. U gramatici Barić i suradnici upozoravaju na važnost određivanja preoblike pomoću koje ćemo lakše odrediti jesu li polazišno bile jedna ili dvije riječi koje su sudjelovale u tvorbi. Ukoliko se radi o jednoj riječi, govorimo o izvedenicama, a kada imamo dvije ili više riječi radi se o složenici. U *Hrvatskoj gramatici* Eugenije Barić i suradnika nalazimo primjer riječi *vodovod* i *vodovodni* od kojih je vodovod složenica jer su joj polazišne dvije riječi voda i voditi, dok je vodovodni izvedenica jer je u tvorbenoj vezi sa samo jednom riječju, a to je vodovod. Ukoliko je drugi dio složenice samostalna riječ govorimo o čistom slaganju, odnosno još se naziva složeno-nesufiksna tvorba, a ukoliko je drugi dio složenice osnova sa sufiksom, riječ je o složeno-sufiksnoj tvorbi (Barić 1997:298).

Složeno-sufiksna tvorba je tvorba u kojoj nove riječi nastaju istodobnim djelovanjem dvaju tvorbenih načina, slaganja i sufiksne tvorbe, dok kod srastanja najmanje dvije osnovne riječi srastaju u tvorenicu, primjerice *knjigoljubac*, *nalogodavac* i slično.

Složene skraćenice (abrevijature) zovu se riječi koje se tvore na osnovi nekoliko riječi ujedinjavanjem njihovih dijelova.

Preobrazba se kao poseban način tvorbe odnosi na nove riječi koje nastaju i prijelazom riječi iz jedne vrste riječi u drugu vrstu, pri čemu se mijenjaju gramatička obilježja i sintaktički položaj takve riječi. Ova gramatika navodi još i mješovite tvorenice pod kojima podrazumijeva vezanje domaćeg sufiksa na stranu osnovu ili vezanje stranog sufiksa na domaću osnovu. Spominje i način analoške tvorbe pri kojoj se ne prenosi izravno izraz i sadržaj osnovne riječi u tvorenicu, već ona nastaje analogijom prema istovrsnoj tvorenici kao

što je na primjer *kazalištarije* prema *koještarije*. Naglašavaju i da se broj tvorenica povećava prevođenjem ili kalkiranjem što je blisko analoškoj tvorbi.

Stjepan Babić¹², kao što je već spomenuto, tvorbu riječi pribraja leksikologiji i kod njega nailazimo na podjelu u dvije skupine, a to su izvođenje (derivacija) te slaganje (kompozicija). Kao glavno obilježje izvođenja Babić navodi da nova riječ nastaje od jedne osnove, dok slaganje nastaje od dviju ili više osnova. Izvođenjem riječ nastaje najčešće tako da se iza osnove jedne riječi dodaje sufiks ili dometak, a takva se tvorba potom naziva sufiksalna te za nju Babić kaže da je najkarakterističnija jer prevladava u cijeloj tvorbi. Prefiksalsnu tvorbu on definira kao poseban način slaganja riječi u kojoj se u prvome dijelu složenice nalazi prijedlog ili pak niječnica *ne*. Kod slaganja razlikuje čiste složenice, složeno-sufiksalsnu tvorbu, sraščivanje i polusloženice.

Za čiste složenice karakteristično je da drugi dio dolazi kao samostalna riječ, dok u složeno-sufiksalsnoj tvorbi složenice nastaju tako da se pri slaganju istovremeno dodaje i sufiks.

Kod sraščivanja dolazi do spajanja dviju riječi u složenicu te se takve riječi nazivaju sraslicama. Polusloženice se pišu spojnicom i sadrže dvije udružene riječi u jednu te gube samo neke od gramatičkih osobina, dok zadržavaju svoj naglasak, a uglavnom i vlastito značenje.

U gramatici¹³ Josipa Silića i Ive Pranjkovića tvorba riječi obrađena je u sklopu poglavlja o morfologiji i razlikuje tvorbu prema kategorijama riječi. U tvorbi glagola razlikuju prefiksalsnu i sufiksalsnu tvorbu glagola, u tvorbi imenica razlikuju tvorbu imenica od glagola podrijetlom iz klasičnih jezika, tvorbu imenica sufiksoidima i prefiksoidima te nakon toga imenice koje označavaju neko svojstvo, stanje, mjesto, sredstvo, životinju itd. U tvorbi pridjeva razlikuju sufiksalsnu tvorbu pridjeva, prefiksalsnu tvorbu pridjeva, prefiksalsno-sufiksalsnu tvorbu, složeničku tvorbu pridjeva i sufiksalsnu tvorbu pridjeva od posuđenih osnova. Kod tvorbe priloga razlikuju sufiksalsnu, prefiksalsnu i prefiksalsno-sufiksalsnu tvorbu.

Branka Tafra i Petra Košutar u svojem članku¹⁴ „Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku“ polaze od nešto drugačije podjele. Njihov je pristup leksikografski jer je upravo u leksikografiji važno razgraničiti što je jedna riječ, što dvije, odnosno koje značenje ostaje dio

---

¹² Babić, Stjepan, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Velika hrvatska gramatika, Knjiga druga, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2002.

¹³ Pranjković, Ivo; Silić, Josip, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

¹⁴ Tafra, Branka, Košutar, Petra, Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku, SL 67, 2009., <http://hrcak.srce.hr/38142>

polisemije, a koje ima status samostalne riječi (Tafra, Košutar 2009:2). Autorice predlažu različite vrste razredbe koje ovise o razredbenom kriteriju pa tako prema tvorbenim sredstvima razlikuju afiksalsnu tvorbu, bezafiksalsnu tvorbu i afiksoidnu tvorbu, dok primjerice po vrsti tvorbenog procesa riječi mogu nastati gramatičkim ili semantičkim procesima. Po rezultatu tvorbe autorice razlikuju izvedenice, složenice, kraćenice, posuđenice, prevedenice, oživljenice, sastavljenice, višerječnice, promjenjenice, naličnice, onime, eponime i homonime. Autorice ističu da je ovom podjelom dana jednaka važnost nastanku riječi gramatičkim sredstvima i semantičkom preobrazbom, jer je jednako važna i tvorbeni i semantička motivacija (Tafra, Košutar 2009:15). U članku objašnjavaju one pojmove koje uvode kao novinu u rječotvorje pa za kraćenice kažu da su rezultat tvorbenog procesa koji se najčešće u literaturi naziva skraćivanje, a obuhvaća sva kraćenja od apokopa do leksikaliziranih kratica. Promjenjenicama se nazivaju riječi koje nastaju promjenom naglaska dok sam leksem ostaje isti, no one nisu dovoljno istražene u hrvatskom jeziku. Leksikaliziranjem leksičke skupine dobivamo sastavljenice i višerječnice. Sastavljenice se od sraslica razlikuju po gubitku motivacijske veze s riječima od kojih su nastale te autorice navode primjere: *daninoć*, *boktepitaj* i slično. Višerječnice su leksičke jedinice koje zbog potpune demotivacije moraju imati status jednak riječi kao na primjerslijepi *miš*, *crveni vjetar* i slično. Naličnice su riječi koje su nastale prema već postojećem modelu analoškom tvorbom primjerice *intranet* kao *internet* ili *gitarijada* kao *olimpijada*. Autorice naglašavaju da iako je depolisemizacija odnosno homonimizacija vrlo rijetka, i nju treba uključiti u nastanak novih riječi jer se preko polisemizacije i depolisemizacije razvijaju homonimi odnosno riječi različita značenja. Također ukoliko primjerice riječi *Višnja* i *višnja* priznajemo kao dvije različite riječi tada kao dio hrvatskog rječotvorja trebamo uključiti i onimizaciju te deonimizaciju odnosno eponimizaciju isključujući one onime i eponime koji nisu nastali u hrvatskom jeziku (Tafra, Košutar 2009:19).

5. Metodologija

Prvi korak u analizi bio je prikupljanje Šulekovih jezičnih inovacija, odnosno neologizama te određivanje korpusa od sedamdesetak leksema. Neologizmi su prikupljeni iz tekstova i radova o Bogoslavu Šuleku u kojima su autori navodili Šulekove novotvorenice, odnosno neologizme. Na taj način sakupljen je određen inventar od sedamdesetak Šulekovih novotvorenica. Određeno je i kojim sve vrstama riječi pripadaju sakupljeni neologizmi, a zatim je za svaki leksem napravljena tvorbena analiza, određen je tvorbeni način te tvorbena sredstva što je prikazano u tablici. Potom je u analizi kvantitativno prikazano kojim sve vrstama riječi pripadaju sakupljeni neologizmi, u kojoj su mjeri tvorbeni načini zastupljeni u korpusu te koja su najčešća tvorbena sredstva koje je Šulek koristio pri stvaranju novih riječi. Analiza tvorbenih načina temelji se na podjeli koju u *Hrvatskoj gramatici* zastupaju Eugenija Barić i suradnici.

6. Analiza

Analiza leksičkih inovacija Bogoslava Šuleka započinje prikazom tablice u kojoj se u prvom stupcu nalazi redni broj leksema, u drugom stupcu leksička inovacija, nakon toga tvorbena raščlamba neologizama, određivanje pripadajućeg tvorbenog načina te u posljednjem stupcu tvorbena sredstva. Nakon toga grafički su prikazane vrste riječi u odabranome korpusu, koji su zastupljeni tvorbeni načini te koja je tvorbena sredstva koristio. Ispod svakog grafa nalazi se pojašnjenje. Analiza je provedena prema podjeli tvorbe riječi iz *Hrvatske gramatike* Eugenije Barić i suradnika.

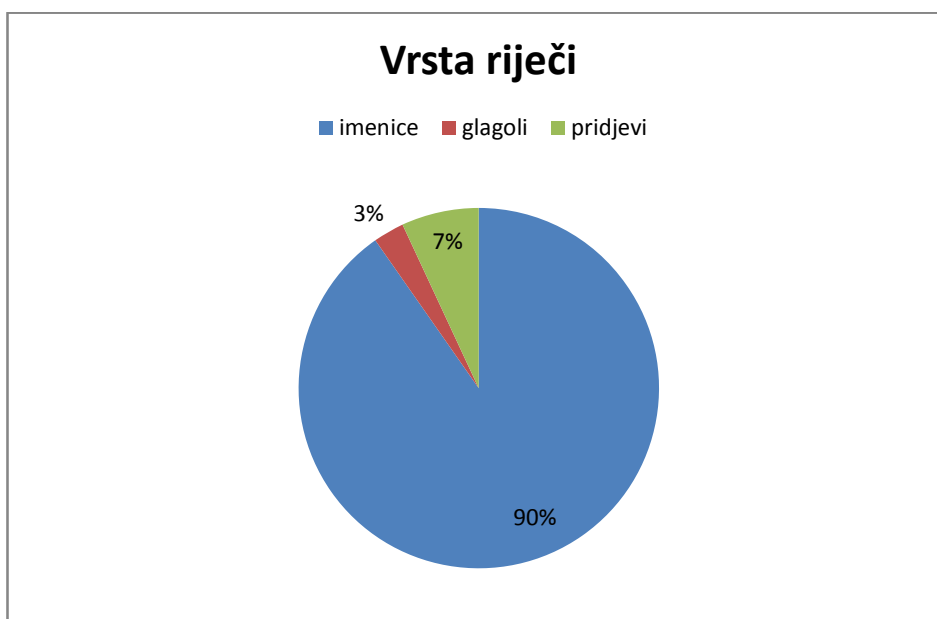
Tablica 1. Prikaz neologizama s tvorbenom raščlambom, tvorbenim načinom i sredstvima

REDNI BROJ	NEOLOGIZAM	TVORBENA RAŠČLAMBA	TVORBENI NAČIN	TVORBENA SREDSTVA
1.	brzobjav	brz+o+jav+ Ø	složeno-sufiksalna	interfiks, sufiks
2.	brzobjaviti	brz+o+javiti	čisto slaganje	interfiks
3.	samovlast	samo+vlast	srastanje	spajanje osnova
4.	kolnica	koln+ica	sufiksalna	sufiks
5.	djelokrug	djel+o+krug	čisto slaganje	interfiks
6.	parobrod	par+o+brod	čisto slaganje	interfiks
7.	ravnopravnost	ravnopravn+ost	sufiksalna	sufiks
8.	gorostas	gor+o+stas	čisto slaganje	interfiks
9.	vodostroj	vod+o+stroj	čisto slaganje	interfiks
10.	drvolist	drv+o+list	čisto slaganje	interfiks
11.	ognjovrač	ognj+o+vrač	čisto slaganje	interfiks
12.	plodolist	plod+o+list	čisto slaganje	interfiks
13.	slavoluk	slav+o+luk	čisto slaganje	interfiks
14.	tropjev	tr+o+pjev+ Ø	složeno slufiksalna	interfiks, sufiks
15.	vukolovište	vuk+o+lov+ište	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
16.	ružodol	ruž+o+dol	čisto slaganje	interfiks
17.	paromlin	par+o+mlin	čisto slaganje	interfiks
18.	parostroj	par+o+stroj	čisto slaganje	interfiks

19.	boljoslovje	bolj+o+slov+je	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
20.	sluhoslovje	sluh+o+slov+je	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
21.	obavljač	obavl+j+ač	sufiksalna	sufiks
22.	ljekoslovac	ljek+o+slov+ac	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
23.	cvjetoznac	cvjet+o+znac+ac	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
24.	vodostaja	vod+o+staj+a	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
25.	domobran	dom+o+bran+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
26.	listober	list+o+ber+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
27.	žilosijek	žil+o+sijek+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
28.	užosijek	už+o+sijek+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
29.	tukosijek	tuk+o+sijek+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
30.	crvotoč	crv+o+toč+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
31.	borotoč	bor+o+toč+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
32.	hitrojav	hitr+o+jav+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
33.	časokaz	čas+o+kaz+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
34.	pjevokaz	pjev+o+kaz+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
35.	čizmokrp	čizm+o+krp+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
36.	konjokrot	konj+o+krot+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
37.	stjenolom	stjen+o+lom+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
38.	konjoljub	konj+o+ljub+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
39.	brigomor	brig+o+mor+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
40.	bubomor	bub+o+mor+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
41.	dobrolist	dobro+list	srastanje	spajanje osnova
42.	medocvijet	med+o+cvijet	čisto slaganje	interfiks
43.	vodoklas	vod+o+klas	čisto slaganje	interfiks
44.	zlatolist	zlat+o+list	čisto slaganje	interfiks
45.	žutosok	žut+o+sok	čisto slaganje	interfiks
46.	gulikoža	guli+koža	srastanje	spajanje osnova
47.	nadšumar	nad+šumar	prefiksalna	prefiks
48.	nadbrodar	nad+brodar	prefiksalna	prefiks
49.	grdoglasje	grd+o+glas+je	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
50.	malobradat	mal +o+brad +at	složeno-sufiksalna	interfiks, sufiks
51.	susmisaonost	su+smisaon+ost	prefiksalno-	prefiks, sufiks

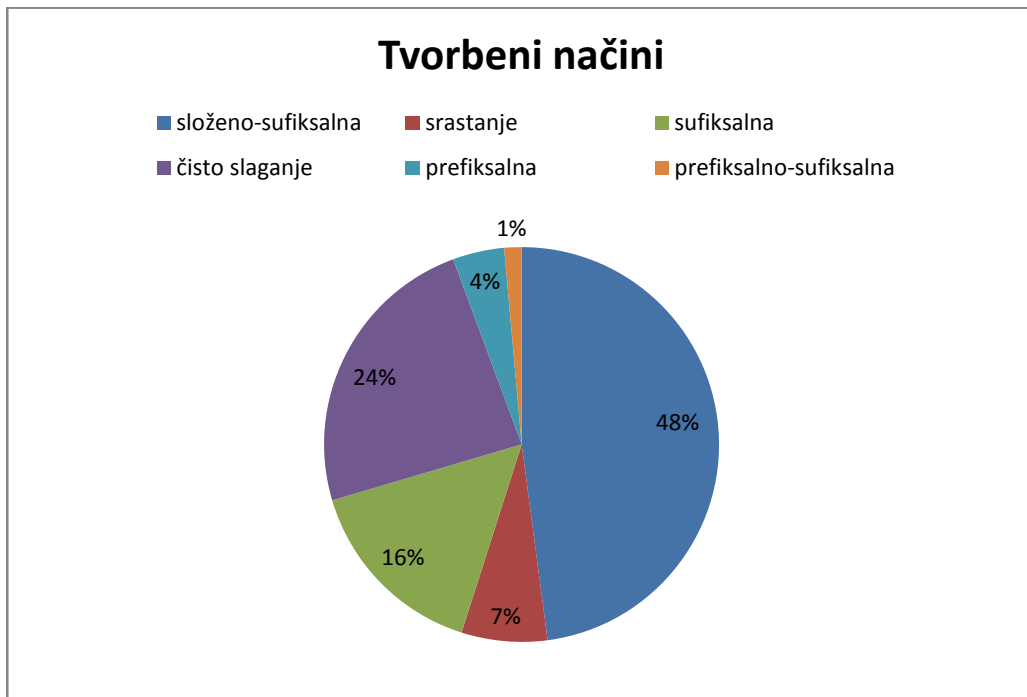
			sufiksalna	
52.	rjekoznak	rjek+o+znak	čisto slaganje	interfiks
53.	glavonoša	glav+o+noš+a	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
54.	jadonoša	jad+o+noš+a	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
55.	vodotvoran	vod+o+tvor+an	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
56.	vjeroloman	vjer+o+lom+an	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
57.	jarkook	jark+o+ok+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
58.	lakoruk	lak+o+ruk+ Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
59.	dušotvoran	duš+o+tvor+an	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
60.	sumporovina	sumpor+ovina	sufiksalna	sufiks
61.	mjerčić	mjer+čić	sufiksalna	sufiks
62.	mjerić	mjer+ić	sufiksalna	sufiks
63.	bjelin	bjel+in	sufiksalna	sufiks
64.	čajin	čaj+in	sufiksalna	sufiks
65.	smrdik	smrd+ik	sufiksalna	sufiks
66.	jedik	jed+ik	sufiksalna	sufiks
67.	gorčik	gorč+ik	sufiksalna	sufiks
68.	sjenokaz	sjen+o+kaz+Ø	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
69.	kopljonoša	koplj+o+noš+a	složeno sufiksalna	interfiks, sufiks
70.	kradiknjiga	kradi+knjiga	srastanje	spajanje osnova
71.	nadoći	na+doći	prefiksalna	prefiks

Graf 1.

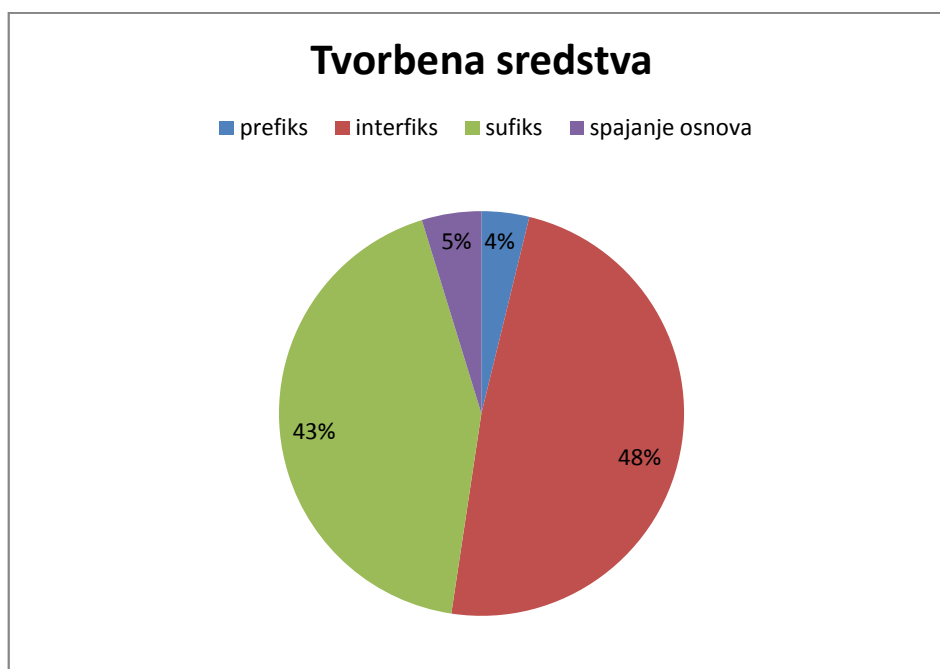
Analiza pokazuje da je u korpusu sakupljenih neologizama najviše zastupljeno imenica. Od ukupno 71 sakupljenog leksema, čak 65 sačinjavaju imenice što čini ukupno 90% korpusa. Na drugom mjestu su pridjevi kojih je 5 što iznosi ukupno 7% ukupnog korpusa. Na posljednjem su mjestu glagoli od kojih su sakupljena samo 2 i to čini 3% ukupnog korpusa. Zaključujemo da je najviše zastupljeno imenica, dok je najmanji broj glagola u sakupljenom korpusu.

Graf 2.

Od tvorbenih načina u korpusu je zastupljeno ukupno šest i to su: složeno-sufiksna tvorba, srastanje, sufiksna tvorba, čisto slaganje, prefiksna tvorba te prefiksno-sufiksna tvorba riječi. Najviše je zastupljeno složeno-sufiksne tvorbe riječi, u cjelokupnom korpusu od 71 leksema, njih 34 tvoreno je složeno-sufiksno što čini 48% ukupnog korpusa. Na drugom je mjestu tvorbeni način čisto slaganje kojim je tvoreno 17 od ukupno 71 leksema i to čini 24% ukupnog korpusa. Ukupno 11 leksema u korpusu nastalo je sufiksnom tvorbom što čini 16% od ukupnog korpusa. Samo 7% korpusa tvoreno je srastanjem, 4% prefiksanim tvorebenim načinom, a najmanje je zastupljen prefiksno-sufiksni tvorebeni način na koji otpada samo 1% ukupnog korpusa. Zaključujemo da je u korpusu najviše zastupljeni složeno-sufiksni tvorbeni način, dok najmanji udio zauzima prefiksno-sufiksni tvorbeni način.

Graf 3.

Ovaj graf prikazuje udio korištenih tvorbenih sredstava u Šulekovim neologizmima. Prema postotku zastupljenosti od 48% najviše ima interfiksa, ali gotovo podjednako i sufiksa u postotku od 43% s time da su u većini tvorbenih načina korištena oba tvorbeno sredstva. U primjeru nekoliko leksema tvoreni srastanjem došlo je do spajanja dviju osnova i to zauzima 5% ukupnog korpusa. Najmanje je korišteno prefiksa, nalazimo ih u svega 4% ukupnog korpusa.

Od tvorbenih elemenata najčešće je korišten interfiks -o- te sufiks Ø, dok se od ostalih sufiksa pojavljuju neki koji su i danas u standardnom hrvatskom jeziku vrlo plodni, kao što je na primjer sufiks -ica, -ač, -ac, -a, -čić, -ić, dok primjerice sufiks -in nije tako čest. Od prefiksa koji su u korpusu vrlo malo zastupljeni javljaju se su-, na- i nad-

7. Zaključak

Bogoslav Šulek važna je ličnost devetnaestog stoljeća iz više razloga. U prvoj je polovici devetnaestog stoljeća, stigavši u Hrvatsku, ostavio traga na brojnim područjima ljudske djelatnosti. Počevši kao publicist u tiskari Franje Župana započeo je svoju djelatnost koju je nastavio aktivnim sudjelovanjem u politici čiju je ideologiju iznosio u brojnim časopisima od kojih je mnogima i sam bio urednik. Izrazita sposobnost i napredak koju je pokazao odvela ga je i na jezično područje na kojem je također ostavio izuzetan trag. Kao pripadnik zagrebačke filološke škole, koja je nasljedovala ideje ilirskoga pokreta, zalagao se za stvaranje jednog jedinstvenog standardnog jezika na štokavskoj osnovici. Kao leksikograf ostavio je tri važna leksikografska djela u kojima je pokušao usustaviti jedinstveni standardni jezik, a to su: *Njemačko-hrvatski rječnik*, *Hrvatsko-njemačko-talijanski-rječnik* te *Jugoslavenski imenik bilja*.

Cilj ovoga rada bio je prikazati tvorbu leksičkih inovacija Bogoslava Šuleka. Pritom je bilo bitno odrediti koje su vrste riječi najčešće tvorene, koji su sve tvorbeni načini zastupljeni u tvorbi Bogoslava Šuleka te koja je tvorbeno sredstvo koristio. Analiza je pokazala da je u korpusu od ukupno 71 leksema najviše bilo imenica, a najmanje je pronađeno glagola. Od tvorbenih načina u hrvatskom jezikoslovlju, prema podjeli u *Hrvatskoj gramatici* Eugenije Barić i suradnika najviše je korišteno složeno-sufiksalnog tvorbenog načina prema kojem nove riječi nastaju slaganjem i sufiksalskom tvorbom. Složenice koje su nastale na taj način nazivaju se složenice složeno-sufiksalske tvorbe ili sufiksalske složenice. U nešto manjem broju zastupljeno je čisto slaganje i sufiksalska tvorba, dok je najmanje zastupljena prefiksalsko-sufiksalska tvorba riječi. Od tvorbenih sredstava Bogoslav Šulek je u svojim novotvorenicama najviše koristio interfikse i sufikse od kojih su svi iz korpusa slavenskog podrijetla i u današnjoj tvorbi riječi neki od njih vrlo plodni, što znači da sudjeluju u tvorbi brojnih riječi u hrvatskom jeziku.

8. Sažetak

Značajan doprinos u devetnaestom stoljeću na području kulture, politike, jezika i leksikografije, ostvario je Bogoslav Šulek svojim sudjelovanjem u javnom životu Hrvatske, u trenutku kada je ona teritorijalno i jezično raslojena. Priklonivši se idejama ilirizma, Šulek započinje rad na nekoliko velikih rječnika u kojima zapisuje narodne riječi, posuđuje iz srodnih slavenskih jezika te ukoliko niti jedna od prijašnjih opcija ne odgovara, Šulek poseže za svojim novotvorenicama.

U radu su predmet istraživanja bili tvorbeni načini koje je Bogoslav Šulek koristio u tvorbi svojih leksičkih inovacija. Prije same analize koja je prikazana grafički i riječima, ponuđeni su osnovni biografski podaci o Bogoslavu Šuleku i njegovom radu te njegov značaj u kontekstu ilirskog pokreta kao i njegov doprinos u publicistici, a napose na području leksikografije. Nakon toga prikazana je tvorba riječi u hrvatskom jezikoslovlju prema podjeli nekoliko autora, a zatim i sama analiza prikazana u tablici i grafovima.

Ključne riječi: *Bogoslav Šulek, ilirski pokret, neologizam, tvorba riječi, tvorbeni način*

9. Popis literature

1. Babić, Stjepan, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Velika hrvatska gramatika, Knjiga druga, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2002.
2. Barić, Eugenija; Lončarić Mijo; Malić Dragica; Pavešić Slavko; Peti Mirko; Zečević Vesna; Znika Marija, *Hrvatska gramatika*, 2. promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
3. Bukan, Goran, „Bogoslav Šulek i kemijsko nazivlje“, 2015,
<https://www.skolskiportal.hr/clanak/728-bogoslav-sulek-i-kemijsko-nazivlje/>, posjet 30. lipnja 2016.
4. Čelić, Željka, „Rusizmi u Klaićevu rječniku stranih riječi“, Časopis instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 40/20, Zagreb, 2014,
https://bib.irb.hr/datoteka/746135.celic_lewis_rusizmi_u_klaicevu_rjecniku_stranih_rijeci.pdf, posjet 5. srpnja 2016.
5. Gostl, Igor, „Bogoslav Šulek, otac hrvatskog znanstvenog nazivlja“, Radovi leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“, knjiga 5, Zagreb, 1996,
<http://www.lzmk.hr/hr/izdanja/natuknice/308-radovi-leksikografskoga-zavoda-miroslav-krleza/radovi-leksikografskoga-zavoda-miroslav-krleza5/1562-bogoslav-sulek-otac-hrvatskoga-znanstvenoga-nazivlja>, posjet 30. lipnja 2016.
6. Kolenić, Ljiljana, „Pogled u tvorbu starog hrvatskog gramatičkog nazivlja“, filologija 46-47, 2006,
https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjPu4eh1tnJAhUFIA8KHW7hD1IQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fhrcak.srce.hr%2Ffile%2F34939&usq=AFQjCNEHxkUtDifHOB75xsp_egy-1dW5cA&sig2=nzVIUuwmb48GpBUJV3shQA&bvm=bv.109910813.d.bGg, posjet 20. srpnja 2016.
7. Markus, Tomislav, *Bogoslav Šulek (1816.-1895.) i njegovo doba*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008.
8. Markus, Tomislav, „Publicistika kao poziv: Bogoslav Šulek u javnom životu Hrvatske 1842.-1867“, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006,
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=24492, posjet 10. kolovoz 2016.
9. Pranjković, Ivo; Silić, Josip, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
10. Pranjković, Ivo, *Filološki vjekopisi*, Disput, Zagreb, 2006.

11. Tafra, Branka; Košutar, Petra, „Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku“, SL 67, 2009, <http://hrcak.srce.hr/38142>, posjet 22. srpanj 2016
12. Vince, Zlatko, *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2002.
13. <http://ihjj.hr/iz-povijesti/bogoslav-sulek/38/>, posjet 7. srpnja 2016.